

Postmuseum under 2008

Under år 2008 har Postmuseum slagit besöksrekord för tredje året i rad. Antalet besökare i museet uppgick till 145.000 (142.000 år 2007). Däri inräknas även besökarna i posthuset på Skansen, som bemannas av museet under tre månader om året.

Museets hemsidor på Internet har fått fler och fler besökare. De har blivit en allt viktigare informationskälla för dem som vill besöka Postmuseum, men används också flitigt av forskare och andra som botaniserar i museets stora databaser.

Postmuseum har under året invigt två stora utställningar av mycket olika karaktär. Den första utställningen, *Selma Lagerlöf och alla dessa brev*, skildrade den kända och uppskattade författarinnans liv, speglat genom hennes enorma korrespondens. Enbart till Mårbacka där hon bodde som vuxen mellan 1909 och 1940 anlände drygt 40.000 brev. När hon avled 1940 testamenterades brevens innehåll till Kungl. Biblioteket, medan Postmuseum fick ta emot ett stort antal kuvert.

Utställningen har efter nedtagningen i Postmuseum visats i Post & Tele Museum i Köpenhamn. Även här finns ett stort intresse för författarinnan Selma Lagerlöf.

Den andra stora, tillfälliga utställningen fick namnet *Glädjen att få paket* och var ett samarbetsprojekt mellan museet, Posten Logistik och Posten Meddelande. Syftet med utställningen var att spegla Postens distanshandel idag. Denna har blivit alltmera omfattande sedan handeln över Internet vuxit i omfattning.

Utställningen byggde delvis på digital teknik med bl.a. ett pedagogiskt dataspel och andra interaktiva inslag. Där fanns också en liten bana där de mindre besökarna, under överinseende av museilärare, lastade och lossade postbilar i leksaksformat. För grupper av såväl vuxna som skolelever ordnades

spännande rollspel, även de ledda av pedagoger.

Museets butik har under hösten varit stängd i tre veckor för ombyggnad. Omsättningen blev trots stängningen hög, 3,1 milj. kr. Frimärksutgivningarna har varit populära och lockat många besökare till butiken.

Museets lokaler har under året upplåtits till en stor och ökande mängd konferenser och

Studiesamlingarna med frimärken har under året fått förbättrad belysning. Foto: Robert Mattson.

During the year, the lighting was improved for the collections of stamps intended for study purposes.

möten. Enheter i Posten och externa hyresgäster har nyttjat lokalerna, liksom frimärksklubbar och filatelistföreningar. Många av dessa grupper har regelbundet sina sammankomster i museets lokaler.

Samarbetet med frimärksklubbar, samlarföreningar, filatelister och andra med anknytning till museets verksamhet har varit synnerligen gott. Flera samarrangemang har hållits mellan museet, olika föreningar och engagerade personer. Det ömsesidiga utbytet av kunskaper och forskningsresultat mellan föreningar, enskilda forskare och museet har varit värdefullt. Postanställda, frimärksamlare och andra privatpersoner har på olika sätt bidragit med material till samlingarna.

Samarbete har också inletts med forskare från Södertörns högskola, vilka under senare år påbörjat forskning kring Postens tidiga historia. Detta samarbete har också medfört att forskningsresultat kunnat redovisas i Postmuseums årsbok, *Postryttaren*.

Postmuseum har, liksom tidigare år, haft ett utomordentligt gott samarbete med Postmusei Vänner, som tagit del av museets verksamhet med stort engagemang och även bidragit med värdefullt praktiskt arbete. Postmusei Vänner är en av de största museivänföreningarna i landet och har även i år kunnat lämna ett värdefullt ekonomiskt stöd.

Utställningar

Den posthistoriska basutställningen *Brevet – en resa genom sekler*, som handlar om Postens historia sedan 1636, fortsätter att locka nya besökare. Många av dem har använt den nya digitalguiden.

Den andra basutställningen, *Märkvärdigt!*, berättar om frimärkets, vykortets och samlandets historia. I anslutning därtill ordnas regelbundet mindre, tillfälliga, utställningar. Under året visades där tre olika utställningar. Till och med den 27 januari visades *Liten Lindgren*. Därefter följde *Värsta vykortet* (6

februari – 2 november) med konstnären Christer Themptanders grafiska konst, med vykort, originalkonst, affischer och böcker. Mot slutet av året visades *Tag och skriv – pennans historia* (12 november –), delar av en utställning som Uppsala universitetsbibliotek och 1:e konservator Per Cullhed producerade 2006. Utställningen handlade om pennan som skrivredskap, om bläck, fjäderpennor, stålstift m.m.

De större tillfälliga utställningarna *Linné, brevskrivaren* och *Bindefelds bästa brev* pågick parallellt till och med den 2 mars. De följdes av *Selma Lagerlöf och alla dessa brev* (5 april – 14 september) som uppmärksammade 150-årsminnet av författarinnans födelse. I utställningen visades bl.a. 26 originalbrev från Kungl. Biblioteket, föremål och dräkter från Mårbacka samt brevomslag ur museets egna samlingar. Utställningen invigdes av f.d. utrikesminister Karin Söder.

Nästa större tillfälliga utställning var *Glädjen att få paket* (11 oktober –), en interaktiv produktion om distanshandeln i samarbete med Posten Logistik och Posten Meddelande. Här presenterades dataspelet "Snabba paket", frågesporten "PaketQuiz", rollspelen "Nålsögat" och "Orkanen" samt ett historiskt bildspel. Författaren Fredrik Lindström invigde utställningen.

Verksamhet för barn och ungdom

Barnverkstaden och basutställningen *Lilla Posten* i museets källarvalv var öppen lördags- och söndag samt under alla skollov. Följande aktiviteter arrangerades: Brevskrivning i Linnés anda; Gör skojiga och annorlunda pennställ; Fina former på vykort; Nytt papper blir gammalt; Vackra kärlekskort; Vi gör askar av papper; Pyssel med frimärken; Kryp på kort; Gör din egen postlåda; Påskkort; Frimärkscollage; Nils Holgersson; Kalligrafi; Blommiga vykort; Vackra våkort; Kort till Mors dag; Skriv brev på gammaldags vis; Gör din egen vasspenna; Teckna serier och äppeltryck på vykort; Vackra höstkort; Rita ditt drömpaket; Vik pappersaskar;

Läskiga vykort; Gör ditt eget julkort samt Paketpynt till granen.

I Allrummet har *Kuligaste kalaskortet* visats sedan den 22 januari. Tipstävlingen *Nostippen* genomfördes under alla skollov. Under skolloven arrangerades även barnteatern *Valdemar från Posten*, med skådespelaren Tomas Karlström.

De kostnadsfria skolprogrammen lockade 293 klasser och 5.400 barn. Totalt tio skolprogram erbjöds i utställningarna och *Post F@ktum*. De vänder sig till alla åldersgrupper från förskola till och med gymnasium och folkhögskola samt vuxenutbildning: Leka Post!; Resa i Postens historia; I Postens tjänst; Digitalguide + historia = sant!; Forskarskola i Postens historia; Källor och källkritik; Arkiv och källor; Grafikverkstan; Selma Lagerlöf och alla dessa brev samt Glädjen att få paket (för 5-6 åringar, mellanstadiet resp. gymnasiala utbildningar).

Familjeaktiviteten *Brefvet måste fram!* pågick tisdagar – torsdagar på Skansen under perioden juni – augusti. Den utgick från posthuset. Många barnfamiljer (totalt 1.700 personer) deltog i uppdraget att leverera brev till tre av Skansens gårdar. Efter avslutad leverans fick familjerna ett postpass med inbjudan till gratis besök på Postmuseum.

Föreläsningar och andra program

Museets serie med Linnéföreläsningar avslutades med "Jag tänker på Linné: han som såg allt" av författaren Karin Berglund. Under utställningen *Selma Lagerlöf och alla dessa brev* arrangerades två föreläsningar: "Läsarnas Lagerlöf" av fil. dr. Maria Karlsson den 23 april och "Selma Lagerlöfs brev – i verkligheten och dikten" av professor Louise Vinge den 10 september. Under sommaren visades filmerna "Gösta Berlings saga", "Herr Arnes penningar", "Körkarlen" och "Jerusalem".

Med anledning av utställningen *Glädjen att få paket* arrangerades två kvällsprogram under hösten. Den 22 oktober berättade Peter Pluntky från TV:s Antikrundan om

samlade och den 26 november visade Annica Thorberg hur man slår in vackra paket. Den 7 december arrangerades aktiviteter för stora och små under temat paket och post.

I samband med öppnandet av utställningen *Värsta vykortet* den 6 februari berättade konstnären Christer Themptander om sina vykort och sin grafiska konst. Den 24 september återkom han och talade om sitt arbete med bilder. När utställningen *Tag och skriv – pennans historia* öppnades den 12 november föreläste författaren Carina Burman om sin relation till pennor och skrivande.

Den 8 november arrangerades *Arkivens dag* på temat "Nöjen". Besökarna fick se konst, fotografier, brev och vykort ur arkivets samlingar.

Särskilda arrangemang med fri entré anordnades vid de fem frimärksutgivningarna, med signering av gravörer och formgivare, specialstämpling och försäljning. Vid utgivningen den 13 november besöktes museet av den italienske nobelpristagaren och dramatikern Dario Fo, avbildad på ett par av årets julfrimärken.

Ett stort antal *visningar* av de olika utställningarna genomfördes under året. Det rörde sig totalt om 107 grupper med sammanlagt drygt 1.500 personer.

Samverkan med föreningar

Frimärksträffar för eftermiddagslediga genomfördes ett antal tisdagar under våren och hösten i samarbete med Stockholms Motivsamlarklubb (SMK). Vid varje tillfälle anordnades föreläsning eller visning av något exponat. SMK arrangerade även *Vår Frimärks-salong* (8 – 16 mars) där enramssamlingar bedömdes av en jury.

Sveriges Frimärksungdom (SFU) – Stockholmsdistriktet anordnade under både vår- och höstterminen *Roligt med frimärken* för barn och ungdom. Här fick besökarna hjälp med att ordna frimärkssamlingar, delta i

frågesport m.m. *Stora Samlardagarna* ägde rum den 8-9 mars.

Posthistorisk Dag med föredrag samt minnestpoststämpel arrangerades den 15 november i samarbete med Sällskapet för Svensk Posthistorisk Dokumentation (SSPD).

Nyförvärv

I samband med nedläggningen av Svensk Kassaservice kontor har en mängd fotografier mottagits. De flesta av dessa härrör från tiden som postkontor. Från konstnären Christer Themptander har en samling vykort, skapade av honom, köpts in. Konstverk med postala motiv samt en postal självbiografi för åren 1941-1989 har mottagits som gåva av Sture Jøgevall, tidigare chef för generaldirektörens kansli. Familjehistoria och fotografier kring lantbrevbäraren Smeds Nils Ersson i Leksand (1828-1902) har erhållits i gåva.

De filatelistiska samlingarna har tillförts svenska frimärken och frimärksförlagor från Posten Frimärken enligt delvis nya och mer omfattande riktlinjer. Från Världspostföreningen i Bern har inkommit frimärken från UPU:s medlemsländer. Huvudsamlingen av svenska frimärken har monterats till och med utgivningen den 13 november 2008. Under året har totalt 16.864 frimärken, 65 FDC, maxikort och andra frimärksprodukter samt 38 brev och vykort accessionsbokförts.

Till studiesamlingen med svenska tjänstefrimärken i stort format tandning 14 och 13 har ett flertal objekt köpts in för komplettering av i första hand nyanser, men även ett par större enheter och försändelser har förvärvats. Postmusei Vänners gåvor till museet redovisas på annan plats.

Fältverksamhet, dokumentation och vård

Det tidigare filmade brevflödet på postterminalen i Uppsala har under året försetts med speakertext. I ett samarbete med Nord-

iska museet har personal och studenter vid Stockholms universitets kulturvetarlinje genomfört intervjuer hos Svensk Kassaservice. Därvid har även fotografier tagits samt föremål samlats in, särskilt från Svensk Kassaservice i Forum Nacka. Från postkontoret i Haparanda inkom en stor tavla gjord i applikationsteknik av postkontorets personal.

I början av året gjordes en insamling av paket inför arbetet med utställningen *Glädjen att få paket*. Gensvaret blev över etthundra bidrag från hela landet. Många av dessa visades i utställningen och arkiveras för framtiden. Vidare har olika typer av posttjänster från senare delen av 1900-talet dokumenterats genom insamling av blanketter och försändelser.

Föremålsdatabasen "Post" har utökats med 317 registreringar och bild databasen "Foto" har tillförts 850 registreringar. I den filatelistiska databasen har 88 brev registrerats. Totalt har 35.000 bilder och 14.000 avfotograferade föremål lagts ut de senaste åren.

Årsmätningar av temperatur och luftfuktighet har gjorts i de permanenta utställningarna och i negativarkivet. En genomgång har gjorts av kartsamlingen med inventering, vård och kompletterande registrering. Därvid har 73 skadade kartor blivit restaurerade av konservator. Inventering och vård av konstsamlingen fortgår, liksom utökad registrering.

Olle Synnerholm har som expert deltagit i Museikoordinatorns föremålsarkivgrupp, som en del i Museiutredningen.

Forskning

Marianne Larsson, som hösten 2002 antogs som doktorand vid Nordiska museets forskarskola, disputerade vid Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusstudier, Stockholms universitet, den 14 november. Avhandlingen har titeln "Uniformella förhandlingar: hierarkier och genusrelationer i Postens kläder 1636-2008".

Ett stämplat 15-block med 1 krona Långa Tjänste, tandning 14, har under året köpts in till den svenska studiesamlingen.

During the year, a postmarked block of 15 1 krona official stamps, large size, perforation 14, was bought for the Swedish study collection.

Antalet forskarbesök i museet för studier av arkivalier och frimärken har uppgått till 90.

Post F@ktum och biblioteket

Post F@ktum har ansvarat för sommaraktiviteten *Brefvet måste fram!* för familjer, i samarbete med Skansen. Enheten har även medverkat i skolprogrammen Källor och källkritik, Forskarskola i Postens historia samt Arkiv och källor. Tillsammans med Seniornet Sweden har Post F@ktum dessutom arrangerat datakurser och nybörjarkurser om Internet för seniorer.

Beståndet av löpande tidskrifter i biblioteket uppgick till 195. I bok- och artikeldatabaserna har 3.531 dokument registrerats. Vid årets slut innehöll bibliotekets databaser tillsammans med andelen i Libris 63.630 bibliografiska poster.

Projektet att katalogisera det svenska postala trycket har fortsatt, under det andra halvåret dock i långsammare takt, då externa anslag till detta upphört. Materialet blir fortlöpan-

de sökbart på Internet i bibliotekets bokdatabas.

Med stöd från Internetfonden (.se) har en förstudie till ett digitalt läromedel, "Digitalt lärande" inletts.

Publikationer

I maj utkom årsboken *Posttryttaren*, tryckt i en upplaga av 3.200 ex. Redaktör var Jan Billgren. Årets upplaga innehöll åtta artiklar om filateli, posthistoria och vykort. Internationellt mest uppmärksammas var en artikel om mästergavören Czeslaw Slania.

Programbladet *Nytt på Postmuseum* gavs ut med tre nummer under året. Upplagan var 16.000 exemplar per nummer.

Marknadsföring

En viktig del i marknadsföringen av Postmuseum är numera museets webbplats www.postmuseum.posten.se, vilken hade cirka 650.000 besökare.

En försändelse med 10 öre Oscar II boktryck,
stämplad den 1 januari 1885, första dagen för det nya, lägre inrikes brevportot.
Gåva av Postmusei Vänner.

An item with a 10 öre Oscar II letter press stamp, postmarked on the first day of the new lower letter rate.
Donated by Friends of Postmuseum.

Annonser om museets verksamhet infördes varje vecka i *Dagens Nyheter*, *Svenska Dagbladet* och *City*. I dessa tidningar infördes även separatannonser vid skilda tillfällen. Annonser infördes även i fackpress, lokaltidningar, turistpublikationer samt på Internet. Postmuseum har även ett samarbete med museerna i Gamla Stan när det gäller annonsering.

Affischer, inbjudningskort och programblad framställdes och distribuerades till utvalda målgrupper. Affischer anslogs i Stor-Stockholm vid fyra tillfällen under året, bl.a. i tunnelbanan, på bussar och pendeltåg.

Postmuseum deltog i Stockholms kultur-festivals barnaktiviteter den 14-15 augusti. Museet har också marknadsfört sin pedagogiska verksamhet vid "Kultur i förskolan" den 15 september och i en av Vetenskap och Allmänhet anordnad "Forskarfredag" den 26 september, båda på Kulturhuset. Dessutom

deltog museet i mässan "Skolforum", i samarbete med 22 andra museer under höstlovet den 27-29 oktober. Två programblad producerades och skickades ut till Stockholms skolor inför vår- och höstterminen.

Organisation och personal

Postmuseums styrelse har bestått av Britt-Inger Hahne, chef för Posten Frimärken, ordförande; Göran Sällqvist, vVD i Posten AB; Lars Wirén, chef för varumärken i Posten Kommunikation; Jan Starrsjö, försäljningsdirektör i Posten Meddelande AB; Gunnar Nordlinder, chef för Postmuseum; Berit Rönnstedt, planeringschef vid Nordiska Museet och representant för Riksantikvarien; Jan Billgren, representant för Postmusei Vänner; Mats Söderberg, representant för Sveriges Filatelist-Förbund samt Bo Andersson, representant för personalorganisa-

tionerna i Posten. Ulla-Madelaine Neurath, Postmuseum, har tjänstgjort som sekreterare. Styrelsen har haft fyra sammanträden under året.

Museichefen har regelbundet deltagit i museichefskollegiets sammanträden. Han har också deltagit i möten mellan postmuseicheferna i de nordiska länderna, varvid pågående och framtida samarbetsprojekt diskuterats. Han är dessutom ledamot av styrelsen för Riksförbundet Sveriges Museer som under året haft sex sammanträden.

Museets ledningsgrupp har bestått av museichefen Gunnar Nordlinder och de fem enhetscheferna Olle Synnerholm, Vesela Stridsberg, Erik Hamberg, Maud Boltzius-Isheden och Monika Hansson. Under museichefen har Ulla-Madelaine Neurath arbetat som sekreterare och Robert Mattson som ansvarig för datafrågor.

Föremålsenheten har ansvarat för filateli-, föremåls-, foto- och arkivsamlingarna. Enheten har dessutom deltagit i utställningar inom och utanför museet. Följande tjänstemän har arbetat under chefen Olle Synnerholm: Bo Andersson, Maud Boltzius-Isheden, Yvonne Engelbrektsson, Leif Karlsson, Marianne Larsson, Louise Lind, Björn Sylwan samt Ulrica Hofverberg (-oktober). Ulla-Madelaine Neurath har på deltid utfört arbeten för enheten. Studenter inom museologi- och kulturvetarlinjen vid Stockholms universitet har som ett led i sin utbildning utfört arbetsuppgifter på enheten.

Informations- och utställningsenheten har ansvarat för extern information med marknadsföring av museets verksamhet, samt utställningar, barn- och ungdomsverksamhet, program, visningar och pedagogisk verksamhet för alla åldrar. Under enhetschefen Vesela Stridsberg har Hedvig Bruzæus, Anna-Karin Funk, Pernilla Klingofström (Åström) och Viveka Nybom arbetat. Dessutom har följande timanställda museipedagoger anlitats för visningar samt arbete i barnverkstaden *Lilla Posten*: Karin Nybom, Anders Carlström, Pär Dahlman, Sara Sahlén, Viveka Andersson, Dimitra Polidis

(vik. för Anna-Karin Funk), Kristina Hagberg, Therese Björnsson, Ellinor Björklund, Susanne Ljungberg och Anders Dahlberg.

Post F@ktum och biblioteket har ansvarat för vård, inköp och utlån av böcker och tidskrifter, pedagogisk verksamhet för högstadies- och gymnasieklaser, programmet på Skansen samt datakurser för seniorer. Chefen Erik Hamberg har haft följande ordinarie medarbetare: Karin Norberg, Monica Jonsson, Lotte Edsbrand och Kari Arnekleiv. Timanställda har varit: Charlotta Nilsson, Mathilda Ängkvist och Tiffany Betts. Dessutom har Lena Monteil varit anställd för katalogisering av svenskt postalt tryck. Från ABM-utbildningen i Uppsala har en student under hösten utfört sin praktik på enheten.

Museibutiken, som även svarar för försäljningen i posthuset på Skansen, har haft Maud Boltzius-Isheden som föreståndare. Under henne har följande tjänstemän arbetat: Ann Rönn, Britt Synnerholm, Yvonne Engelbrektsson, Ingrid Höglund, Susanne Ljungberg och Kaarina Smielkiewicz.

Enheten för lokaler och säkerhet har svarat för allmän säkerhet, vakthållning, fastighetsfrågor, lokal- och rekvisitauthyrning samt administrerat samarbetet med föreningen Postmusei Vänner. Chef för enheten har varit Monika Hansson med följande medarbetare: Christer Lindblad, Mariana Cordier, "Ille" Karl-Gösta Kippel och från september Ingrid Höglund. Följande timanställda värddar har anlitats på helger och vid andra aktiviteter: Susanne Ljungberg, Ingrid Höglund (-augusti), Anders Sylwan, Anna Fagerberg (-november), Maria Chaitas, Mikael Ståhlberg (-januari), Irina Olsson (februari-) och Anna Arsjö (juni-).

*

Postmuseums öppettider har varit: tisdag-söndag kl. 11-16, samt kvällsöppet fram till kl. 19 på onsdagar, med undantag för tiden maj-augusti.

Minnespoststämplarna användas i Postmuseum 2008

